

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

<i>Gynaikes, Mulieres: Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma (FCT-21-16887)</i>	
El teler i la filosa: el treball femení a la Grècia arcaica	
Autoria: Manel Garcia Sánchez	
Font	Traducció:
<p>Xenofont d'Atenes (ca. 428-ca. 354 a. C.), a la seva obra <i>L'economia</i>, ens va deixar una de les descripcions més completes del treball domèstic femení, comparant-lo amb la feines de les abelles.</p> <p>En un diàleg entre Iscòmac i Sòcrates, el primer fa referència al paper reservat per a la seva esposa a l'interior de l'<i>oïkos</i>. La mestressa de la casa controla el treball que es du a terme a l'interior de la casa, una disciplina sumada a l'educació moral, l'aprenentatge de la qual va completar de la mà del seu marit (Xenofont, <i>L'economia</i> X). A aquesta feina de supervisió de les tasques domèstiques i manteniment del patrimoni i l'ordre (Xenofont, <i>L'economia</i> VIII-IX) caldrà afegir-hi l'altra tasca per la qual es pren una dona per esposa: procrear per tenir un hereu del patrimoni familiar i que es faci càrrec dels pares a la vellesa. Si les feines pròpies de la dona són a l'interior de la casa, els treballs de l'home seran externs: el conreu, les feines de pastor, les converses a l'àgora o els debats a la Pnyx on es decideixen els afers de la ciutat. Així, la ciutat, <<un club d'homes>>, va tancar les dones a l'interior de la casa i al gineceu (Xenofont, <i>L'economia</i> IX, 5).</p>	
Dones plegant la roba. Stamnos perdut del pintor Copenhagen (ARV 257.17)	
<p>[4] ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφην, ἔγωγε, ὦ Ἰσχύμαχε, πάνυ ἂν ἠδέως σου πυθοίμην, πότερα αὐτὸς σὺ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε εἶναι οἷαν δεῖ ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ.</p>	<p>-[4] Però aleshores, vaig dir, jo, Iscòmac, m'agradaria molt de saber de tu, si tu mateix has educat la teva dona perquè sigui com cal, o si l'has rebuda del pare i de la mare instruïda de les seves obligacions.</p>

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

[5] καὶ τί ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα ἦλθε πρὸς ἐμέ, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἕξη ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; [6] οὐ γὰρ ἀγαπητόν σοι δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔρια παραλαβοῦσα ἱμάτιον ἀποδειξαι, καὶ ἐωρακυῖα ὡς ἔργα ταλάσια θεραπεύονται; ἐπεὶ τὰ γε ἀμφὶ γαστέρα, ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη: ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικί.

[7] τὰ δ' ἄλλα, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα ὥστε ἰκανὴν εἶναι ὧν προσήκει ἐπιμελεῖσθαι; οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος,

[8] οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσσα καὶ ἠυξάμην ἐμέ τε τυγχάνειν διδάσκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν. οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, καὶ ἡ γυνή σοι συνέθυε καὶ συνήχετο ταῦτά ταῦτα; καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἴσχυον μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς γενέσθαι οἷαν δεῖ,† καὶ εὐδηλοῦς ἦν ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδασκομένων.

[9] πρὸς θεῶν, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πρῶτον διδάσκειν ἤρχου αὐτὴν, διηγοῦ μοι: ὡς ἐγώ ταῦτ' ἂν ἠδιόν σου διηγουμένου ἀκούοιμι ἢ εἴ μοι γυμνικὸν ἢ ἵππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλλιστον διηγοῖο.

[10] καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ἀπεκρίνατο: τί δ'; ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπεὶ ἤδη μοι χειροθήης ἦν καὶ ἐτετιθάσειτο ὥστε διαλέγεσθαι, ἠρόμην αὐτὴν ὧδέ πως: εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας τίνας ποτὲ ἔνεκα ἐγώ τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδοσαν σε ἐμοί; [11] ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀπορία ἦν μεθ' ὅτου ἄλλου ἐκαθεύδομεν ἄν, οἷδ' ὅτι καὶ σοὶ καταφανὲς τοῦτ' ἐστὶ. βουλευόμενος δ' ἔγωγε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ τίν' ἂν κοινωνῶν

[5]- *¿I que l'havia de rebre instruïda, oh Sòcrates, exclamà, si encara no tenia quinze anys quan entrà a casa meua, i tot aquest temps havia viscut sota una gran vigilància, a fi que veiés i sentís i preguntés com menys coses possible fos!* [6] *¿No creus tu que podia estar content si trobava en ella només una dona que sabés agafar la llana per fer-ne un vestit, i que hagués vist com es distribueix la tasca de les filadores? Quant a la sobrietat, Sòcrates, va venir perfectament educada, la qual cosa em sembla a mi que és la principal ciència per a l'home i per a la dona.*

[7]- *¿I en els altres punts, vaig dir jo, Iscòmac, ets tu que has instruït la teua dona a fi que fos capaç de les cures que li pertanyen?*

- *Sí, per Zeus, digué Iscòmac, però no abans d'haver jo ofert un sacrifici i pregat als déus de concedir-me a mi la gràcia d'educar-la bé i a ella d'aprendre el que pogués fer-nos més feliços a tots dos.*

[8]- *¿I la teua dona, vaig fer jo, també sacrificava i feia aquests mateixos vots amb tu?*

- *I tant que sí, respongué Iscòmac, i fins prometent a la faç dels déus d'ésser sempre com calgués, i es veia ben clar que no negligiria les meves lliçons.*

[9]- *En nom dels déus, vaig exclamar, Iscòmac, ¿què començares per ensenyar-li? Explicam-ho: jo escoltaré més de gust la teua narració que si m'explicaves un combat gímnic o la més bella cursa de cavalls.*

[10] *Llavors Iscòmac respongué:*

- *Dius què, Sòcrates? Quan estigué avesada a mi i s'hagué familiaritzat per a tenir una conversa, vaig preguntar-li si fa no fa:*

- *Digues-me dona, ¿comences a comprendre per què t'he pres i per què els teus pares te m'han donat?* [11] *No és pas que fos difícil de trobar un altre amb qui partir-nos el llit, estic*

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

βέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελεξάμην καὶ οἱ σοὶ γονεῖς, ὡς εἰκόασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ. [12] τέκνα μὲν οὖν ἂν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσόμεθα περὶ αὐτῶν ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά: κοινὸν γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθόν, συμμάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων τυγχάνειν: [13] νῦν δὲ δὴ οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἐστιν. ἐγὼ τε γὰρ ὅσα μοι ἔστιν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σὺ τε ὅσα ἠνέγκω πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογιζέσθαι, πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβληται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο εὖ εἰδέναι, ὅτι ὀπότερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνός ᾗ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συμβάλλεται.

[14] ἀπεκρίνατο δὲ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή: τί δ' ἂν ἐγὼ σοι, ἔφη, δυναίμην συμπρᾶξαι; τίς δὲ ἡ ἐμή δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ πάντα ἐστίν: ἐμόν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι σωφρονεῖν. [15] ναὶ μὰ Δί', ἔφη ἐγὼ, ὦ γύναι, καὶ γὰρ ἐμοὶ ὁ πατήρ. ἀλλὰ σωφρόνων τοί ἐστι καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὕτω ποιεῖν, ὅπως τὰ τε ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα ὅτι πλείστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου προσγενήσεται. [16] καὶ τί δή, ἔφη, ὄραξ, ἡ γυνή, ὅ τι ἂν ἐγὼ ποιοῦσα συναύξοιμι τὸν οἶκον; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ἐγὼ, ἅ τε οἱ θεοὶ ἔφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαινεῖ, ταῦτα πειρῶ ὡς βέλτιστα ποιεῖν. [17] καὶ τί δή ταῦτ' ἐστίν; ἔφη ἐκεῖνη. οἴμαι μὲν ἔγωγε, ἔφη, οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια, εἰ μὴ πέρ γε καὶ ἡ ἐν τῷ σμήνει ἠγεμῶν μέλιττα ἐπ' ἐλαχίστου ἀξίους ἔργοις ἐφέστηκεν. [18] ἐμοὶ γάρ τοι, ἔφη φάναι, καὶ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δοκοῦσι πολὺ διεσκεμμένως μάλιστα τὸ ζεῦχος τοῦτο συντεθεικέναι ὃ καλεῖται θῆλυ καὶ ἄρρεν, ὅπως ὅτι ὠφελιμώτατον ᾗ αὐτῶ εἰς τὴν κοινωνίαν. [19] πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν ζῶων γένη τοῦτο τὸ ζεῦχος κέῖται μετ' ἀλλήλων

segur que tu mateixa ho veus clar. Però després d'haver reflexionat, jo per mi i els tus pares per tu, sobre qui era la persona més indicada per a tenir amb ella casa i fillada comuna, jo vaig triar-te a tu, i els teus pares, pel que es després, a mi, entre els partits possibles. [12] Els nostres fills, si Déu mai ens dóna, escatirem plegats la manera millor d'educar-los; perquè també és un bé que serà comú, de trobar en ells uns defensors i uns excel·lents suports de la nostra vellesa. [13] Però ara com ara aquesta casa ens és comuna; perquè jo, tot el que posseeixo ho declaro comú, i tu ja has posat en comú tot el que has portat. Ja no és cosa de comptar qui de nosaltres ha contribuït més; ans cal penetrar-se bé d'això, que qui de nosaltres sigui el soci més apte, serà el qui contribuirà amb la part de més preu.-

[14] A això, Sòcrates, la meva dona respongué: -¿I jo en què podria ajudar-te? ¿Quina és la meva aptitud? Però tot depèn de tu: la mare m'ha dit que la meva feina és tenir seny. [15] - Sí, per Zeus! vaig dir jo, dona, i a mi m'ho ha dit el pare. Però el deure d'un home i d'una dona de seny és fer de manera que el que tenen estigui en el millor estat possible, i que s'augmenti amb força altres béns per mitjans honrats i justos. [16] -Però ¿què veus, digué la dona, que jo pugui fer per cooperar amb tu al millorament de la casa? -Per Zeus, vaig respondre jo, allò per a què els déus t'han creat capaç, i que la llei ratifica, prova de fer-ho de la manera millor. [17] - I què és això? digué ella. - Jo per la meva banda, vaig dir-li, crec que no són pas coses d'escassíssima importància, si no és que en el rusc l'abella reina tingui al seu càrrec les funcions més insignificants. [18] Els déus, dona, diu que continuà, em semblen haver reflexionat molt sàviament quan han unit aquesta parella que es diu mascle i femella per

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

τεκνοποιούμενον, ἔπειτα τὸ γηροβοσκούς κεκτηῖσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γοῦν ἀνθρώποις πορίζεται: ἔπειτα δὲ καὶ ἡ δίαίτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὡσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται δῆλον ὅτι. [20] δεῖ μέντοι τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώποις ξεῖν ὅ τι εἰσφέρωσιν εἰς τὸ στεγνὸν τοῦ ἐργασομένου τὰς ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐργασίας, καὶ γὰρ νεατὸς καὶ σπóρος καὶ φυτεία καὶ νομαὶ ὑπαίθρια ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν: ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίνονται. [21] δεῖ δ' αὖ, ἐπειδὴν ταῦτα εἰσενεχθῆ εἰς τὸ στεγνόν, καὶ τοῦ σώσοντος ταῦτα καὶ τοῦ ἐργασομένου δ' ἅ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι. στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ σιτοποιαὶ δέονται: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. [22] ἐπεὶ δ' ἀμφότερα ταῦτα καὶ ἔργων καὶ ἐπιμελείας δεῖται τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθύς παρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, <τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω>. [23] ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάλπη καὶ ὄδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν: ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα: τῆ δὲ γυναικὶ ἦττον τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῆ, φάναι ἔφη, προστάξει μοι δοκεῖ ὁ θεός. [24] εἰδὼς δὲ ὅτι τῆ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσε καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη πλέον αὐτῆ ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρὶ. [25] ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσενεχθέντα τῆ γυναικὶ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεός ὅτι πρὸς τὸ φυλάττειν οὐ κάκιον ἐστὶ φοβεράν εἶναι τὴν ψυχὴν πλέον μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐδάσατο τῆ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρὶ. εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐ δεήσει, ἐάν τις ἀδικῆ, τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὖ πλέον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο.

a la més gran utilitat comuna. [19] I de primer, a fi que no s'extingeixin les races animals, aquesta parella és destinada a engendrar l'un per l'altre; després, d'aquesta unió és oferta, als homes almenys, la possibilitat de tenir suports per a la vellesa; després, els homes no viuen com els ramats, al ras, sinó que els calen abrics, evidentment. [20] Amb tot, els homes que volen tenir alguna cosa per a entrar dins el cobert necessiten qui els faci les feines al ras. Perquè el guaretar, la sembra, la plantació i les pastures són tot treballs a l'aire lliure; però que procuren el necessari. [21] Després, un cop entrades aquestes provisions dins el cobert, cal algú que les conservi i que treballi en les feines que exigeixen aquests abrics: abrics que exigeix també la cria d'infants nou-nats; abrics que exigeix la preparació del pa dels cereals, així com la confecció de vestits de les llanes. [22] Ara, com que aquestes dues menes de feines, de dins i de fora casa, exigeixen activitat i cura, Déu ha disposat per endavant, em sembla a mi, la natura de la dona per a les feines i les cures de dins casa <i la de l'home per a les feines i les cures de fora.> [23] Freds, calors, caminades, campanyes, Déu ha disposat el cos i l'esperit de l'home per a poder-ho suportar millor, i per això li ha imposat les feines de fora casa; quant a la dona, creant-li per a això un cos menys robust, em sembla a mi haver-li assignat les feines casolanes. [24] I conscient d'haver infós a la dona l'instint i la comanda de nodrir els seus nadons, també li ha donat més que a l'home l'instint d'estimar les seves criatures. [25] I com que així mateix ha encarregat a la dona de vigilar les provisions, Déu, que sap que per a vigilar no és un mal d'ésser tímid, també ha donat a la dona més tímidesa que a l'home. Però sabent que el qui té les feines de fora haurà de defensar-se si algú li fa tort, li ha

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

[26] ὅτι δ' ἀμφοτέρους δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκεν. ὥστε οὐκ ἂν ἔχοις διελεῖν πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ τὸ ἄρρεν τούτων πλεονεκτεῖ. [27] καὶ τὸ ἐγκρατεῖς δὲ εἶναι ὧν δεῖ εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκε, καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ θεὸς ὀπότερος ἂν ἦ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. [28] διὰ δὲ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταῦτ' ἀμφοτέρων εὖ πεφυκέναι, διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων καὶ τὸ ζεῦγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῶ γεγένηται, ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται τὸ ἕτερον δυνάμενον. [29] ταῦτα δέ, ἔφην, δεῖ ἡμᾶς, ὧ γύναι, εἰδότας, ἃ ἐκατέρῳ ἡμῶν προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ, πειρᾶσθαι ὅπως ὡς βέλτιστα τὰ προσήκοντα ἐκάτερον ἡμῶν διαπράττεσθαι. [30] συνεπαινεῖ δέ, ἔφη φάναί, καὶ ὁ νόμος αὐτά, συζευγνύς ἄνδρα καὶ γυναῖκα: καὶ κοινωνοῦς ὡσπερ τῶν τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος <τοῦ οἴκου> κοινωνοῦς καθίστησι. καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος ἀποδείκνυσι <ἃ> καὶ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἐκάτερον μᾶλλον δύνασθαι. τῆ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι. [31] εἰ δέ τις παρ' ἃ ὁ θεὸς ἔφυσε ποιεῖ, ἴσως τι καὶ ἀτακτῶν τοὺς θεοὺς οὐ λήθει καὶ δίκην δίδωσιν ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἑαυτοῦ ἢ πράττων τὰ τῆς γυναικὸς ἔργα. [32] δοκεῖ δέ μοι, ἔφην, καὶ ἡ τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν τοιαῦτα ἔργα ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα διαπονεῖσθαι. καὶ ποῖα δὲ, ἔφη ἐκείνη, ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν ἐξομοιοῦται τοῖς ἔργοις οἷς ἐμὲ δεῖ πράττειν; [33] ὅτι, ἔφην ἐγώ, ἐκείνη γε ἐν τῷ σμήνει μένουσα οὐκ ἔῃ ἀργοὺς τὰς μελίττας εἶναι, ἀλλ' ἄς μὲν δεῖ ἔξω ἐργάζεσθαι ἐκπέμπει ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἃ ἂν αὐτῶν ἐκάστη εἰσφέρει οἶδέ τε καὶ δέχεται, καὶ σώζει ταῦτα ἔστ' ἂν δέη

donat en canvi una part més gran d'intrepidesa. [26] Al mateix temps, l'un i l'altre havent de donar i de rebre, els ha concedit a tots dos en comú la memòria i l'atenció: de manera que no sabries quin sexe, el femení o el masculí, en té més. [27] Quan a éssers temperants, Déu també els ho ha concedit en comú, i ha permès que qui dels dos reïxi millor, sigui l'home sigui la dona, hagi de tenir també més recompensa d'aquesta virtut. [28] Això, no obstant, com la natura de tots dos no és perfecta en tots els mateixos punts, per això necessiten més l'un de l'altre, i llur unió és tant més útil que, el que manca a l'un, l'altre pot suplir-ho. [29] Cal doncs, muller, que instruïts del que Déu ha assignat a cadascun de nosaltres, ens esforcem en complir de la millor manera possible cadascun els nostres deures. [30] La llei, diu que continuà, també ho ratifica, unint marit i muller; i tal com Déu els ha fets copartíips per igual dels infants, així la llei els estatueix copartíips <de la casa>. La llei declara també honest el que Déu ha concedit per natura, a l'un i a l'altre, de poder fer millor. En efecte, és més honest per a la dona de romandre a casa que de rodar per vila, i més vergonyós per a l'home de romandre a casa que de capténir-se dels afers de fora. [31] Si algú, doncs, obra contràriament al que Déu ha estatuit, aquest desordre no escapa sens dubte de les mirades dels déus, i paga la pena de negligir les seves obligacions pròpies o de fer el que és cosa de dona. [32] També la reina de les abelles, vaig continuar, em sembla complir obligacions semblants imposades per la divinitat. - ¿I quines obligacions, digué la meua dona, té la reina de les abelles perquè s'assemblin a les obligacions que em corresponen a mi? [33] - Ella, vaig dir jo, es queda al rusc i no permet a les abelles d'estar-se desvagades; ans les que han de

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

χρησθαι. ἐπειδὴν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρησθαι ἦκη, διανέμει τὸ δίκαιον ἐκάστη. [34] καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον δ' ἐξυφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνεται, καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται ὡς ἐκτρέφεται: ἐπειδὴν δὲ ἐκτραφῆ καὶ ἀξιοεργοὶ οἱ νεοττοὶ γένωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τινὶ ἡγεμόνι. [35] ἦ καὶ ἐμὲ οὖν, ἔφη ἡ γυνή, δεήσει ταῦτα ποιεῖν; δεήσει μέντοι σε, ἔφη ἐγώ, ἔνδον τε μένειν καὶ οἷς μὲν ἂν ἔξω τὸ ἔργον ἦ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεκπέμπειν, οἷς δ' ἂν ἔνδον ἔργον ἐργαστέον, [36] τούτων σοὶ ἐπιστατητέον, καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν σοὶ διανεμητέον, ἃ δ' ἂν περιττεύειν δέη, προνοητέον καὶ φυλακτέον ὅπως μὴ ἡ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται. καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοι, ἐπιμελητέον ὅπως οἷς δεῖ ἰμάτια γίνηται. καὶ ὅ γε ξηρὸς σῖτος ὅπως καλῶς ἐδώδιμος γίγνηται ἐπιμελητέον. [37] ἔν μέντοι τῶν σοὶ προσηκόντων, ἔφη ἐγώ, ἐπιμελημάτων ἴσως ἀχαριστότερον δόξει εἶναι, ὅτι, ὅς ἂν κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτων σοὶ ἐπιμελητέον πάντων ὅπως θεραπεύεται. νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, ἐπιχαριτώτατον μὲν οὖν, ἂν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εἴσεσθαι καὶ εὐνοῦστεροι ἢ πρόσθεν ἔσεσθαι. [38] καὶ ἐγώ, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ἀγασθεὶς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν εἶπον: ἄρα γε, ὦ γύναι, διὰ τοιαύτας τινὰς προνοίας καὶ τῆς ἐν τῷ σμήνει ἡγεμόνος αἰ μέλιται οὕτω διατίθενται πρὸς αὐτήν, ὥστε, ὅταν ἐκείνη ἐκλίπη, οὐδεμία οἶεται τῶν μελιττῶν ἀπολειπτέον εἶναι, ἀλλ' ἔπονται πᾶσαι; [39] καὶ ἡ γυνή μοι ἀπεκρίνατο: θαυμάζοιμ' ἂν, ἔφη, εἰ μὴ πρὸς σὲ μᾶλλον τείνοι τὰ τοῦ ἡγεμόνος ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ. ἡ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοία τις ἂν, οἶμαι, φαίνοιτο, εἰ μὴ σύγε ἐπιμελοῖτο ὅπως ἔξωθὲν τι εἰσφέροιτο. [40] γελοία δ' αὖ, ἔφη

treballar fora, les envia a la tasca, veu i rep el que cadascuna d'elles porta, i ho conserva fins al moment de servir-se'n. Quan el temps de servir-se'n ha arribat, distribueix a cadascuna el que és just. [34] En l'interior, presideix a la confecció de les cel·les, a fi que siguin fetes bé i aviat, i té cura de l'alimentació dels eixams novells; i un cop els ha criat i les abelles petites són capaces de treballar, les envia en colònia amb alguna de la nova generació per cap. [35] - I jo, digué la meva dona, caldrà doncs que faci el mateix? - Caldrà, vaig dir-li, que romagués a casa, que facis acompanyar els servidors que tinguin feines a fora, i que vigilis tu mateixa els que han de treballar dins; [36] hauràs de rebre el que entrin i distribuir les provisions que calgui consumir; quant al que hagi de sobrar, hauràs d'ésser previsor i tenir compte que el que estigui destinat a la despesa de tot l'any no es despengui en un mes. Quan t'hauran entrat la llana, hauràs de preocupar-te que els que necessitaran roba en tinguin; també hauràs de vigilar que les provisions siguin mengívoles. [37] Una de les teves obligacions, però, vaig afegir, potser et semblarà més ingrata, i és que si un dels teus esclaus malalteja, hauràs de preocupar-te, com sigui, de la seva curació. - Per Zeus!, digué la meva dona, em serà agradabilíssim, si els que han gaudit de les bones cures ho han d'agrair i han de tenir més voluntat que abans. [38] - Aquesta resposta, continuà Iscòmac, m'encisà, i vaig dir-li: ¿No és per certes providències semblants de llur reina en el rusc, muller, que les abelles li posen tant d'afecte que, si la reina se'n va, cap abella no vol abandonar-la, ans la segueixen totes? [39] I la dona em respongué: - M'estranyaria que les funcions de cap no et concernissin més a tu que a mi. Perquè la meva vigilància i la meva distribució de les coses de

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

ἐγώ, ἢ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ εἶη ὅστις τὰ εἰσενεχθέντα σώζοι. οὐχ ὄρας, ἔφην ἐγώ, οἱ εἰς τὸν τετρημένον πίθον ἀντλεῖν λεγόμενοι ὡς οἰκτίρονται, ὅτι μάτην πονεῖν δοκοῦσι; νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, καὶ γὰρ τλήμονές εἰσιν, εἰ τοῦτό γε ποιοῦσιν. [41] ἄλλαι δέ τοι, ἔφην ἐγώ, ἴδιαι ἐπιμέλειαί, ὧ γύναι, ἠδεῖαί σοι γίνονται, ὅπότεν ἀνεπιστήμονα ταλασίας λαβοῦσα ἐπιστήμονα ποιήσης καὶ διπλασίου σοι ἀξία γένηται, καὶ ὅπότεν ἀνεπιστήμονα ταμείας καὶ διακονίας παραλαβοῦσα ἐπιστήμονα καὶ πιστήν καὶ διακονικὴν ποιησαμένη παντὸς ἀξίαν ἔχης, καὶ ὅπότεν τοὺς μὲν σώφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ ἐξῆ σοι εὖ ποιῆσαι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνεται, ἐξῆ σοι κολάσαι: [42] τὸ δὲ πάντων ἡδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς, καὶ ἐμὲ σὸν θεράποντα ποιήσης, καὶ μὴ δέη σε φοβεῖσθαι μὴ προϊούσης τῆς ἡλικίας ἀτιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ γένη, ἀλλὰ πιστεύης ὅτι πρεσβυτέρα γιγνομένη ὅσω ἂν καὶ ἐμοὶ κοινωνὸς καὶ παισὶν οἴκου φύλαξ ἀμείνων γίγνη, τοσοῦτω καὶ τιμιωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ ἔσει. [43] τὰ γὰρ καλὰ τε κάγαθά, ἐγώ ἔφην, οὐ διὰ τὰς ὠραιότητας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετάς εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται. τοιαῦτα μὲν, ὧ Σώκρατες, δοκῶ μεμνησθαι αὐτῇ τὰ πρῶτα διαλεχθείς.

(Xen. Ec. VII. 4-43)

dins em semblarien gairebé ridícules si tu no et preocupaves que fos portada alguna cosa de fora. [40] - I ridícül semblaria la meva aportació, vaig dir jo, si no hi hagués ningú per a conservar el que jo porto. ¿No veus els qui diem que volen omplir una bóta foradada, quina llàstima fan, perquè evidentment s'escarrassen debades? - Per Zeus!, exclamà la dona, són ben infeliços, si això fan. [41] - D'altres ocupacions especials, muller, vaig dir, et són un goig, per exemple quan d'una esclava que hauràs rebut incapaç de filar n'hauràs fet una bona filadora, que doblarà de preu per a tu; quan d'una intendentia o d'una dona de servei que hakis pres ignorant n'hauràs fet una persona entesa, fidel, servicial, d'un preu inestimable; o quan et lleurà de fer bé a la gent assenyada i útil de la teva casa i, si algú es porta malament, de castigar-lo. [42] Però la delícia més gran de totes serà quan, esdevinguda evidentment millor que jo, te m'hauràs fet un servidor tu; quan en comptes d'haver de témer que avançant els anys no perdís consideració dins la casa, tindràs la confiança que, tant com envellint esdevens per a mi una companya i per a la família una vigilant més bona, tant més considerada dins la casas seràs. [43] Perquè la bellesa i la bondat, vaig dir-li, no per obra de a jovenesa, sinó de les virtuts, creixen en l'home amb els anys. - Tal és, Sòcrates, per tot el que recordo, la primera conversa que vaig tenir amb ella

(Xenofont, L'economia VII, 4-43. Traducció de Carles Riba).

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

Dona desant la roba. Pínax de terracota de Locri. Tarent, Museu Nacional IG 8332

Mujeres, Dones, Emakumeak, Mulleres de Grecia y Roma

Dona, nen i dida; Hidra del cercle de Polignot ca. 440-430 a. C., Harvard U. Art Museum
1960.342

Comentari:

A casa d'Isòmac, el gineceu (γυναικωνίτις) està separat del departament dels homes (ἀνδρωνίτις) per una porta tancada una mena de clavilla en forma de gla (βάλανος), que en caure per un forat interior de la capsa que la contenia immovilitzava el forrellat. Per extreure-la i poder obrir de nou feia falta un ganxo especial.

Bibliografia:

Xenofont, *L'economia, a Obres socràtiques menors*. Traducció de Carles Riba, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1931.

Xenophon, *Oeconomicus. A Social and Historical Commentary* with a new translation by Sarah B. Pomeroy, Oxford, Clarendon Press, 1995.